

بروزترین و برترین
سایت کنکوری کشور

WWW.KONKUR.INFO

Konkur
.info

<https://konkur.info>

درس اول :

قواعد درس اول عربی پایه یازدهم
تجربی ، ریاضی و انسانی

اسْمُ التَّفْضِيلِ وَ اسْمُ الْمَكَانِ

در سال دهم با سه نوع از اسم ها یعنی « اسم فاعل » ، « اسم مفعول » و « اسم مبالغه » آشنا شدیم ؛ در این درس می خواهیم با دو نوع دیگر از اسم ها یعنی « اسم تفضیل » و « اسم مکان » آشنا شویم ؛

اسْمُ التَّفْضِيلِ :

هرگاه بخواهیم کم تر یا زیاد تر بودن صفتی را در کسی یا چیزی یا کسانی و چیزهایی دیگر مقایسه کنیم از « اسم تفضیل » استفاده می کنیم .

در زبان فارسی اسم تفضیل مفهوم برتری دارد و به دو صورت (صفت تفضیلی « = برتر ») و (صفت عالی « = برترین ») است ؛ مانند :
زیباتر (صفت تفضیلی « = تر ») / زیباترین (صفت عالی « = ترین »)

در زبان عربی اسم تفضیل برای مذکر بر وزن (أَفْعَل) مانند : « أَكْبَر » و اسم

تفضیل برای مؤنث بر وزن (فُعْلَى) مانند : « كُبْرَى » می آید .

اسم تفضیل مذکر : أَشْبَع (شجاع تر ، شجاع ترین) ، أَعْظَم (بزرگ تر ،

بزرگترین) ، أَعْلَى (بالاتر ، بالاترین) ، أَصْفَر (کوچک تر ، کوچک ترین)

أخوج (نیازمند تر ، نیازمند ترین)

اسم تفضیل مؤنث : شَجَعِي (شجاع تر ، شجاع ترین) عَظْمِي (بزرگ تر ،

بزرگ ترین) عَلِيَا (بالاتر ، بالاترین) صُغْرِي (کوچک تر ، کوچک ترین)

در زبان عربی از میان دو وزن (أَفْعَل ، فُعَلِي) وزن « أَفْعَل » بسیار پرکاربردتر

است و اسم تفضیل در حالت مقایسه بین دو اسم مؤنث معمولاً بر همان

وزن (أَفْعَل) می آید ؛ مثال :

فاطمةُ أَكْبَرُ مِنْ زَيْنَبَ : فاطمه از زینب بزرگتر است .

هذه الشجرة أطولُ مِنْ تلك الشجرة : این درخت از آن درخت بلند تر است .

غالباً جمع اسم های تفضیل که بر وزن « أَفْعَل » هستند بر وزن (أَفَاعِل : أوائل) است ؛ مثال :

إذا مَلَكَ الأَرَاذِلُ هَلَكَ الأَفَاضِلُ :

هرگاه فرومایگان فرمانروا شوند ، دانشمندان هلاک می گردند.

در ترجمه فارسی اسم تفضیل ، هرگاه اسم تفضیل همراه حرف جرّ « مِنْ » بیاید غالباً به صورت صفت تفضیلی (= تر) ترجمه می شود و هرگاه اسم تفضیل به همراه مضاف إليه بیاید (مضاف واقع شود) غالباً به

صورت صفت عالی (= ترین) ترجمه می شود ؛ مثال :

مُحَمَّدٌ تَلْمِذٌ طَوِيلٌ / أَحْمَدُ أَطْوَلُ مِنْ مُحَمَّدٍ / عَلِيٌّ أَطْوَلُ تَلْمِذِي فِي صَفِينَا

الكَوْنِفُو نَهْرٌ طَوِيلٌ / الْأَمَازُونُ أَطْوَلُ مِنَ الْكَوْنِفُو / التَّيْلُ أَطْوَلُ نَهْرٍ فِي الْعَالَمِ

السَّيَّارَةُ وَسِيلَةٌ سَرِيعَةٌ / الْقِطَارُ أَسْرَعُ مِنَ السَّيَّارَةِ / الطَّائِرَةُ أَسْرَعُ وَسِيلَةٌ فِي الْمَوَاصِلَاتِ

فَاطِمَةُ مُمَرَّضَةٌ نَشِيطَةٌ / سَمِيرَةُ أَنْشَطُ مِنَ فَاطِمَةَ / مَرِيَمُ أَنْشَطُ مُمَرَّضَةٌ فِي الْمُسْتَشْفَى

نَوْفَمِبْرُ شَهْرٌ بَارِدٌ / دَيْسَمْبَرُ أَبْرَدُ مِنَ نَوْفَمِبْرٍ / يَنَابِرُ أَبْرَدُ شَهْرٍ فِي السَّنَةِ

أَكْرَا مَدِينَةٌ كَبِيرَةٌ / الْخَرْطُومُ أَكْبَرُ مِنَ أَكْرَا / الْقَاهِرَةُ أَكْبَرُ مَدِينَةٍ فِي أَفْرِيْقِيَا

نکته :

گاهی وزن اسم تفضیل به شکل واژه ی (أَقْلَّ) به کار می رود ؛

بنابراین کلماتی مانند : (أَقْلَّ « کتر / کترین » ، أَحَبَّ « محبوب تر / محبوب

ترین » ، أَشَدَّ ، أَصَحَّ ، أَعَزَّ ، أَهَمَّ ، أَدَقَّ ، أَصْلَّ ، أَذَلَّ ، أَحْصَّ ، أَمَّ ، أَجَلَّ ، أَحَرَّ و ....) اسم تفضیل هستند .

أَحَبُّ الطَّعَامِ إِلَى اللَّهِ مَا كَثُرَتْ عَلَيْهِ الْأَيْدِي :

محبوب ترین غذا نزد خداوند آن است که دست ها بر آن بسیار باشد .

گاهی وزن **اسم تفضیل** به شکل واژه ی (**أَفْعَى**) به کار می رود ؛

بنابراین کلماتی مانند : (**أَعْلَى** : « بلند تر / بلندترین » ، **أَبْقَى** « پایدارتر /

پایدارترین » ، **أَزْكَى** « پاکیزه تر / پاکیزه ترین » ، **أَخْفَى** ، **أَفْوَى** ، **أَوْلَى** و ...) **اسم تفضیل** هستند .

نکته : اسم های « **آخِر** : **آخِرین** ، **أُخْرَى** : **أُخْرِيَات** » به معنای (دیگر ، دیگری) **اسم تفضیل** هستند ولی

اسم های « **آخِر** ، **آخِرَة** » به معنای (پایان) **اسم فاعل** هستند ؛ مانند :

أُرِيدُ أَنْ أَتَحَدَّثَ عَنْ مَوْضِعِ **آخِر** (**اسم تفضیل**)

لَا شَكَّ أَنَّ هَذِهِ الدُّنْيَا مَزْرَعَةٌ لِ**الْآخِرَةِ** (**اسم فاعل**)

نکته : **اسم تفضیل** « **أَحَبُّ** محبوب ترین » را با فعل ماضی « **أَحَبَّ** : دوست داشت » یا با فعل مضارع «

أُحِبُّ : دوست دارم » اشتباه نکنیم ؛ مانند :

إِنَّ **أَحَبَّ** عِبَادِ اللَّهِ إِلَى اللَّهِ مَنْ يَنْفَعُ النَّاسَ .

أَحَبُّ تَنَاوَلَ الْأَعْنَابِ لِأَنَّهَا مِنْ أَعْنَى الْفَوَاكِهِ .

أُحِبُّ الْمُعَلِّمِينَ الَّذِينَ يَنْفَعُونَ النَّاسَ بِأَعْمَالِهِمْ .

واژه هایی که بر وزن « **أَفْعَل** » هستند ، مانند **اسامی رنگ** ها : « **أَبْيَض** : سفید »

و « **أَسْوَد** : سیاه » و « **أَزْرَق** : آبی » یا **اسامی** که بر **عیب های فکری و جسمی**

دالالت دارند ، مانند : « أَحْمَقُ : نادان » و « أَعْمَى : کور » و « أَصَمٌّ : کر » یا

ماضی باب (افعال) مانند « أَحْسَنَ » یا مضارع أول شخص مفرد باشد ،

مانند : « أَعْلَمُ » یا کلماتی مانند « أَرْبَعُ ، أَرْبَعٌ » باشند ، به هیچ وجه اسم

تفضیل نیستند .

إِنَّ اللَّوْنَ الْاَبْيَضَ اَحْسَنَ لَوْنٍ لِاَلْبَسَةِ الْمَرْضَاتِ !

• مَنْ اَعْرَقَ فِي الْمَدْحِ وَ الدَّمِ فَهُوَ الْاَحْقُّ .

• قَصِيْتُ فِي مَشْهَدِ اَرْبَعِ اَشْهُرٍ .

دو کلمه « خَيْرٌ ، شَرٌّ » گاهی معنای مصدری یعنی به معنی (خوبی ، خیر / بدی ، شر) هستند که در این صورت اسم تفضیل نمی باشند؛ مانند :

الْحَيْرُ فَمَا وَقَعَ : خیر و خوبی در چیزی است که رخ می دهد .

إِنَّ الْغِيْبَةَ رَسُوْلُ الشَّرِّ بَيْنَ الْبَشَرِ . : غیبت کردن پیام آور بدی بین بشر است .

اگر دو کلمه « خَيْرٌ ، شَرٌّ » در زبان فارسی به معنای صفت تفضیلی « تر » (خوب تر ، بدتر) یا به معنای صفت عالی « ترین » (خوب ترین ، بدترین) باشند ، معنای اسم تفضیل می دهند .

هَذَا خَيْرٌ لَكَ اَمْلًا : این ، از نظر آرزو برایت بهتر است .

شَرُّ النَّاسِ مَنْ لَا يُعْتَدُّ الْأَمَانَةَ وَلَا يُجْتَنَبُ الْخِيَانَةَ .

بدترین مردم کسی است که پایبند به امانت نباشد و از خیانت دوری نکند.

اسْمُ الْمَكَانِ :

اسم مکان بر مکان دلالت می کند و مکان وقوع فعل را نشان می دهد به

عنوان مثال کلمه (مَطْبِخ : آشپزخانه) چون در آن مکان فعل (طَبَخَ : پخت)

اتفاق می افتد ، اسم مکان است و از فعل های گروه اول (ثلاثی مجرد) پیشتر

بر وزن « مَفْعَل » و گاهی هم بر وزن « مَفْعَل ، مَفْعَلَة » می آیند ؛ مثال :

مَلْعَب : ورزشگاه   مَطْعَم : رستوران   مَضْنَع : کارخانه   مَطْبِخ : آشپزخانه

مَوْقِف : ایستگاه   مَنَزِل : خانه   مَكْتَبَة : کتابخانه   مَطْبَعَة : چاپخانه

جمع مکسر اسم مکان بر وزن « مَفَاعِل » می آید ؛ مانند :

مَزَارِع : مزارع

مَسَاجِد : مساجد

مَصَانِع : مصانع

نکته :

واژه های (مَأْوَى : پناهگاه / مَطَار : فرودگاه / مَضِيق : تنگه / مَمَرٌ : راهرو / مَحَلٌّ / مَكَان) که

همگی بر وزن « **مَفْعَل** ، **مَفْعُول** » هستند ، **اسم مکان** به شمار می آیند .

یک واژه باید همزمان دارای دو ویژگی باشد که **اسم مکان** گرفته شود ، یکی اینکه بر **وزن های اسم مکان** یعنی (**مَفْعَل** ، **مَفْعُول** ، **مَفْعَلَةٌ**) باشند و **دیگر** اینکه باید کلمه دارای وزن های اسم مکان در جمله بر معنای **اسم مکان** دلالت داشته باشد، بنابراین کلماتی مانند (**بیت** : **خانه** / **صَيْدَلِيَّة** : **داروخانه** / **كَهْف** : **غار** / **جامِعَة** : **دانشگاه**) چون دارای **وزن های اسم مکان** نیستند ، هرگز اسم مکان نیستند .
کلماتی مانند « **مَكْتَب** » در عبارت (هُوَ مِنْ كِبَائِرِ الدُّنْيَا فِي مَكْتَبِنَا : آن از گناهان بزرگ در آیین ما است .) مصدر میی هستند و چون دارای معنای مکان نیستند ، هرگز **اسم مکان** نیستند .

کلماتی که بر دو وزن « **مَفْعَل** » و « **مَفْعُول** » بیایند ، بدون در نظر گرفتن در جمله می توانند هم بز زمان و هم بر مکان دلالت کنند ؛ مثلاً کلمه « **مَطَّلَع** » را هم می توان **زمان طلوع** و هم می توان **مکان طلوع** ترجمه کرد .

چنین کلماتی در جمله زمانی اسم مکان می باشند که بر **معنای مکان** دلالت کنند ؛ مانند :
خَرَجْتُ مِنَ الْبَيْتِ فِي مَطَّلَعِ الشَّمْسِ : در **زمان طلوع** خورشید از خانه خارج شدم .
کلمه « **مَطَّلَع** » در این جمله بر معنای مکان دلالت نمی کند بلکه دارای **معنای زمان** است .
نَظَرْتُ إِلَى مَطَّلَعِ الشَّمْسِ : به **محل طلوع** خورشید نگاه کردم .
کلمه « **مَطَّلَع** » در این عبارت (**اسم مکان**) است .

عَيْنَ الْعِبَارَةِ الَّتِي لَا تَشْتَمِلُ عَلَى اسْمِ التَّفْضِيلِ :

۱- إِنْ أَهْلَ الْبَيْتِ إِخْتَارَ لَنَا الْآخِرَةَ عَلَى الدُّنْيَا !

۲- مَنْ هِيَ **أَوَّل** شَهِيدَةٍ فِي الْإِسْلَامِ !

۳- أَحْسَنُ الْمَعْلَمِ شَرَحَ الدَّرْسِ !

٤- بِأَنَّ رَبَّكَ أَوْحَى لَهَا !

عَيْنَ كَلِمَةِ « أَحْسَنَ » يَخْتَلِفُ عَنِ الْبَقِيَّةِ فِي التَّوَع :

١- قِضَاءُ الْعُطْلَةِ فِي الْخَارِجِ أَحْسَنُ مِنْ قِضَاءِ الْعُطْلَةِ فِي الْمَنْزِلِ !

٢- الصَّلَاةُ فِي الْمَسْجِدِ أَحْسَنُ مِنَ الصَّلَاةِ فِي الْمَنْزِلِ !

٣- وَجَادِلْهُمْ بِأَلَّتِي هِيَ أَحْسَنُ !

٤- مَا أَحْسَنَ أَنْ تُسَاعِدَ أَخَاكَ !

عَيْنَ مَا لَيْسَ فِيهِ اسْمُ التَّفْضِيلِ لِلْمَوْثِقِ :

١- وَ لِلْآخِرَةِ خَيْرٌ لَكَ مِنَ الْأُولَى !

٢- الْجِبَانُ أَوْلَى الْأَيْحَرَمَةِ أَحَدُ !

٣- مَا تَعْمَلُ مِنْ خَيْرٍ فِي الدُّنْيَا تَجِدُ ثَمَرَتَهُ فِي الْآخِرَةِ !

٤- هَذِهِ الظَّاهِرَةُ الطَّبِيعِيَّةُ تُعَدُّ مِنْ آيَاتِ اللَّهِ الْعُظْمَى !

عَيْنَ كَلِمَةِ « شَرٌّ » لَا تُدُلُّ عَلَى التَّفْضِيلِ :

١- شَرُّ أصدِقَائِكَ مَنْ هُوَ ذُو وَجْهِينَ وَلسَانَيْنِ !

٢- اجْتَنِبْ شَرَّ الأَعْمَالِ وَهُوَ الخِيَاةُ فِي الأَمَانَةِ !

٣- جَاءَ التَّبِي (ص) وَ الدُّنْيَا مَمْلُوءَةٌ بِالشَّرِّ !

٤- لَا تَتَكَلَّمْ قَبْلَ أَنْ تَتَأَمَّلَ، هَذَا شَرُّ لَكَ !

عَيْنَ كَلِمَةِ « خَيْرٌ » تُدُلُّ عَلَى التَّفْضِيلِ :

١- قَدْ تَكَرَّهُ أَمْرًا وَاللَّهُ جَعَلَهُ خَيْرًا لَكَ وَ قَدْ تُحِبُّ شَيْئًا وَاللَّهُ جَعَلَهُ شَرًّا لَكَ !

٢- قَدْ يَجْعَلُ اللَّهُ خَيْرًا فِي شَيْءٍ تَمَّا تَكَرَّهُهُ فِي بَدَايَةِ !

٣- خَيْرُنَا رَبُّنَا بِاخْتِيَارِ الأَعْمَالِ مِنَ الخَيْرِ وَ الشَّرِّ !

٤- أُحِبُّ أَنْ أَقْوَمَ بِخَيْرِ الأَعْمَالِ فِي الحَيَاةِ !

عَيْنَ كَلِمَةِ « خَيْرٌ » اسْمُ التَّفْضِيلِ فَقَطْ :

١- هَذَا عَزْمٌ رَاسِخٌ وَ هُوَ خَيْرٌ لَكَ وَ لِوَصُولِكَ إِلَى هَدْفِكَ !

٢- خَيْرٌ النَّاسِ مَنْ يُجِبِرُ نَفْسَهُ عَلَى الخَيْرِ !

٣- هذا الدواء **خَيْرٌ** لَكَ وَ لمعالجة مرضك !

٤- خُلِقَ **خَيْرٌ** عندما تدرُسَ معي !

عَيْن « **خَيْرٌ** » اسم التفضيل :

١- يَتَقِي **الخير** حتى يرى صاحبه ثمرته !

٢- وَ لو آمنَ أهل الكتاب **خَيْراً** لَهُم !

٣- أَخْبَرْتُهُ عَنْهُ بأصناف **الخير** !

٤- لا **خَيْرٌ** في وَدّ امرئٍ مُتَلَوِّن !

عَيْن كلمة « **أَوَّلٌ** » لا تَدُلُّ عَلَى التفضيل :

١- لِأَنَّ **أَوَّلَ** ما خَلَقَ اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ أزواجنا !

٢- الحسدُ **أَوَّلُ** خطيئة ظهرت في السماوات !

٣- ماذا يُسَمَّى السير في **أَوَّل** الليل !

٤- **أَوَّلُ** ما خَلَقَ اللهُ نُوري !

عَيْن ما لَيْسَ فيه اسم التفضيل :

١- بعض الأوقات المال يَكُونُ شَرَّ النِّعَمِ في يد الإنسان !

٢- دَخَلَ في المَجْلِسِ رَجُلٌ ذو وجه أسود !

٣- هِيَ أَهَمُّ مباني المسجد أمره ببناءه !

٤- الرَّجُلُ الشُّجَاعُ أَحَقُّ أَنْ يَقْدَرَ !

عَيْن كلمة « أَعْلَمُ » تُدُلُّ عَلَى التفضيل :

١- قُلْ أَأَنْتُمْ أَعْلَمُ أم الله !

٢- لا أَعْلَمُ عَنْهُ أَكْثَرَ مِنْ أَنَّهُ كَانَ مُعَلِّمًا !

٣- تَعْلَمُ ما في نَفْسِي وَلا أَعْلَمُ ما في نَفْسِكَ !

٤- أَلَمْ أَقُلْ لَكُمْ لَئِنِّي أَعْلَمُ مِنَ اللَّهِ ما لا تعلمو

عَيْن ما يُوجَدُ فيه اسم التفضيل :

١- سَمِعْتُ أَنَّ أَرْبَعَ طالباتٍ رَسَبْنَ في الامْتِحاناتِ !

٢- اشْتَرَيْتُ سِرْوَالًا أَضْفَرَّ مِنْ هَذَا المَثْبَجِرِ !

۳- مَنْ أَعْرَقَ فِي الْمَدْحِ وَالذَّمِّ فَهُوَ الْأَحْمَقُ !

۴- أَحِبُّ أَنْ أَقَوْمَ بِخَيْرِ الْأَعْمَالِ فِي الْحَيَاةِ !

عَيْنِ مَا فِيهِ اسْمُ التَّفْضِيلِ :

۱- إِنَّ أَحَبَّ عِبَادِ اللَّهِ إِلَى اللَّهِ مَنْ يُتَّقِعُ النَّاسَ !

۲- فَلَمَّا تَبَيَّنَ لَهُ قَالَ أَكْبَرُ أَنْ اللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ !

۳- حَكَمَ ذَوَا الْقَرْنَيْنِ الْبِلَادَ وَأَصْلَحَ الْفَاسِدِينَ مِنْهُمْ !

۴- أَحِبُّ تَنَاوُلَ الرُّمَانِ لِأَنَّ الرُّمَانَ مِنَ الْفَوَاكِهِ الْمُفِيدَةِ !

عَيْنِ الْخَطَا فِي التَّرْجُمَةِ :

۱- رَبُّ سَكُوتٍ أَنْبَغُ مِنَ الْكَلَامِ :

چه بسا سکوتی رساتر از سخن گفتن باشد .

۲- التَّجَسُّسُ مِنْ كِبَائِرِ الذُّنُوبِ فِي مَكْتَبِنَا :

جاسوسی از بزرگترین گناهان در آیین ما است .

۳- الغيبة من أهم أسباب قطع التواصل بين الناس :

غيبة از مهم ترین دلیل های قطع ارتباط میان مردم است .

۴- فعَلِينَا أَنْ لَا تَذْكُرْ غُيُوبَ الْآخَرِينَ بِكَلَامٍ خَفِيِّ :

پس ما باید عیب های دیگران را با سخنی پوشیده ذکر نکنیم .

عَيْن اسم التفضيل يختلف في المعنى :

۱- عَلَّقَ إِبْرَاهِيمُ الْفَأْسَ عَلَى كَيْفِ الصَّمِّ الْأَكْبَرِ وَ تَرَكَ الْمَغْبَدَ!

۲- إِنَّ رَبَّنَا أَعْلَمُ بِمَنْ ضَلَّ عَنْ سَبِيلِهِ وَ هُوَ أَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِينَ !

۳- ذَهَبْتُ إِلَى الصَّيْدَلِيَّةِ لِأَشْتَرِيَ الدَّوَاءَ لِأَخْتِي الصَّغْرَى !

۴- اقْرَأْ وَ رَبُّكَ الْأَكْرَمُ الَّذِي عَلَّمَ بِالْقَلَمِ !

عَيْن اسم التفضيل يختلف في الترجمة:

۱- احترق أكبر البيوت في هذه المدينة ليلة أمس !

۲- استطعت أن أقرأ أصعب الكتب في مجال الأدب !

۳- صديقي الأفهم أحسن إلى والديه تكريماً لهما !

٤- وَلَا تَهِنُوا وَلَا تَحْزَنُوا وَأَنْتُمْ الْأَعْلَوْنَ !

عَيْن ما لَيْسَ فيه اسم التفضيل :

١- الكعبَةُ أَوْلُ بَيْتٍ وَضَعَهُ اللهُ لِلنَّاسِ !

٢- أُرِيدُ الْآنَ أَنْ أَتَحَدَّثَ عَنْ مَوْضِعٍ آخَرَ !

٣- أَظُنُّ أَنَّ هَذَا الْإِقْتِرَاحَ لَيْسَ فِيهِ أَيُّ خَيْرٍ !

٤- الصَّيْفُ فِي حَرَارَتِهِ أَشَدُّ مِنَ الشِّتَاءِ فِي بَرْدِهِ !

عَيْنُ الْخَطَأِ (فِي التَّفْضِيلِ) : « انساني ٩٨ »

١- لاشكَّ أَنَّ لُغَةَ الْقُرْآنِ أَبْلَغُ مِنْ جَمِيعِ اللُّغَاتِ الْآخَرَى !

٢- إِنَّ أُخْتِي الصَّغْرَى هِيَ التَّلْمِيذَةُ الْكُبْرَى فِي الصَّفِّ !

٣- مَعْلَمُونَا فِي الْمَدْرَسَةِ مِنْ أَفْضَلِ مَعْلَمِي الْبِلَادِ !

٤- هَذِهِ التَّلْمِيذَةُ صُغْرَى مِنْ زَمِيلَاتِهَا فِي الصَّفِّ !

بروزترین و برترین
سایت کنکوری کشور

WWW.KONKUR.INFO

Konkur
.info

<https://konkur.info>